

Rīgā

2020.gada 26.maijā

Latvijas Valsts prezidentam

Egilam Levitam

Latvijas Republikas Ministru prezidentam

Krišjānim Kariņam

Latvijas Republikas Saeimas

priekšsēdētājai Inārai Mūrniecei

Latvijas Republikas Saeimas

frakcijām

Latvijas Republikas Saeimas

deputātiem

Izglītības un zinātnes ministrei

Ilgai Šuplinska

CC: plašsaziņas līdzekļiem

PAZIŅOJUMS

par grozījumiem Augstskolu likumā

Latvijas Zinātnu akadēmija (LZA), Latvijas Rektoru padome (LRP) un Latvijas Universitāšu asociācija (LUA) ir pieņēmusi kopīgu paziņojumu par Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātajiem un Ministru kabineta akceptētajiem grozījumiem Augstskolu likumā. LZA, LRP un LUA kategoriski iebilst pret šādu grozījumu pieņemšanu, jo tie var novest pie augstākās izglītības un zinātnes sistēmas degradācijas.

Grozījumi Augstskolu likumā ir pretrunā ar fundamentālajiem Eiropas augstskolu pastāvēšanas un attīstības pamatiem – augstskolu autonomiju, augstākās izglītības kvalitāti un akadēmiskās vides demokrātiju, kā arī ir pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām Eiropas Savienības augstākās izglītības vienotajā telpā.

Būtībā grozījumi Augstskolu likumā atgriež Latvijas augstākās izglītības sistēmu padomju laikos, ko raksturo:

- centralizācija, koncentrējot varu nelielas, politiski ietekmējamās personu grupas rokās, kas lemj par augstskolas budžetu, attīstības plāniem un rektora iecelšanu un atcelšanu, kas šobrīd ir koleģiālu lēmējinstītūciju – Satversmes sapulces un Senāta kompetence;
- neatbilstība Lielajai Universitāšu hartai, Lisabonas konvencijai, Sorbonas deklarācijai, Boloņas deklarācijai u.c. starptautisko tiesību ietvardokumentiem augstākās izglītības un zinātnes jomā;
- nevienlīdzīga attieksme pret valsts amatpersonu atbildības piemērošanu plānoto augstskolu padomju locekļiem.

Ar plānotajiem grozījumiem ir iecerēts mainīt augstskolu pārvaldību, taču šie grozījumi nerasnīgs mērķi, jo:

- apdraud vienu no galvenajiem Eiropas augstākās izglītības un zinātnes attīstības stūrakmeņiem: augstskolu autonomiju, it īpaši saistībā ar plānoto augstskolu padomju komplektācijas principu;
- faktiski iznīcina satversmes sapulču un senāta lomu augstskolās, nododot padomēm reālo lemlšanu par augstskolu pārvaldību (tostarp – budžetiem, attīstības plāniem un attīstības stratēģiju) un faktiski likvidējot augstskolām iespēju ietekmēt lēmumus par attīstību;
- samazina vai pat vispār likvidē augstskolu studentu, mācībspēku, akadēmiskā personāla un administrācijas pārstāvnīcību un iespējas ietekmēt lēmumu pieņemšanu par augstskolu attīstību;
- nodod rektoru iecelšanas konkursu rīkošanu padomju un faktiski ministrijas pārziņā;
- ievērojami vienkāršo rektoru atsaukšanas un atcelšanas mehānismu, faktiski dodot ministrijai iespējas atcelt rektoru jebkurā brīdī, izpildot vien formālas procedūras (kas arī augstskolu autonomiju nepalielina un padara rektoru tieši atkarīgu no politiķu labvēlības);
- neparedz padomju locekļiem pilnu valsts amatpersonas statusu attīcībā uz iesniedzamajām ienākumu deklarācijām, kas rada korupcijas riskus (īpaši ņemot vērā to, ka runa ir arī par augstskolu budžetiem, kur lielie attīstības projekti nereti mērāmi miljonos, nekustamo īpašumu attīstību, lielu infrastruktūras projektu realizāciju);
- padara faktiski neiespējamu reģionālo universitāšu eksistenci universitāšu statusā, piemērojot vien skaitlisko kritēriju – studentu skaitu, lai saglabātu universitāšu statusu;
- nosaka neskaidrus vērtēšanas kritērijus (piemēram, kritērijs "starptautiskām prasībām atbilstošs") dažādās jomās, kas potenciāli rada draudus par likuma interpretācijas iespējamību;
- izslēdz koledžas no augstākās izglītības tipoloģijas, neskatoties uz to, ka koledžas īsteno īsā cikla profesionālo augstāko izglītību;
- likvidē demokrātiski veidoto Augstākās izglītības padomi kā nozares koleģiālo institūciju, nododot svarīgākās funkcijas faktiski ministrijas kontrolētām institūcijām;
- īstenojot plānotos grozījumus, nav paredzēts mehānisms, kā tiek nodrošināts gan šo reformu finansējums, gan augstākās izglītības un zinātnes nozares finansējuma pieaugums kopumā (tieši finansējuma trūkums lielā mērā rada attīstības problēmas augstskolām un augstākās izglītības pieejamībai potenciālo studentu vidū).

Ņemot vērā augstākminēto, LZA, LRP un LUA aicina Saeimas deputātus noraidīt Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātos un Ministru kabineta apstiprinātos grozījumus Augstskolu likumā.

LZA, LRP un LUA nav pret augstākās izglītības un zinātnes pārvaldības reformu, bet aicina to darīt demokrātiski, konsultējoties ar ekspertiem gan Latvijas, gan Eiropas līmenī, un pieņemt izsvērtus lēmumus, kas neradītu atkarību no konkrētā brīdī valdošā ministra vai politiskā strāvojuma un neradītu augstākās izglītības un zinātnes sistēmas degradācijas risku, bet gan nodrošinātu vispārēju, augsti kvalitatīvu akadēmisko izglītību un zinātnes attīstību.

Latvijas Zinātņu akadēmijas vārdā –

akadēmiķis Ojārs Spārītis,

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents

Latvijas Rektoru padomes vārdā –
profesore Rūta Muktupāvela,
LRP priekšsēdētāja

Latvijas Universitāšu asociācijas vārdā –
profesors Aigars Pētersons,
LUA priekšsēdētājs